

Ali Alparslan Hoca (1922–2006)¹

Muhittin Serin *

Özet

1980 senesinde Eski Türk Edebiyatı alanında profesörlüğe yükselen Ali Alparslan, edebiyat yönü kadar Hüsni-i Hat konusunda yapmış olduğu teorik ve pratik çalışmalar ile büyük üstatlarından biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle bu alanda Ta'lik, Divânî, Celî Divânî ve Rik'a yazıları konusunda ihtisas sahibidir. Basılmış kitapları yanında ilmî dergilerde Türk Edebiyatı ve Hat konusu ile ilgili birçok makalesi bulunmaktadır. 24 Ocak 2006'da hayata gözlerini yuman Prof. Dr. Ali ALPARSLAN ardından kaleme alınan bu metin, FSM Vakıf Üniversitesi GSF'nde düzenlenen bir panel vesilesiyle onun özellikle hattatlık yönünü değerlendirmek üzere yazılmış bir anma konuşmasından ibarettir.

Anahtar Kelimeler: Hat, Hattat, Ali Alpaslan, Ta'lik Hattı, İslam Sanatı

Abstract

Ali Alparslan became a full professor in 1980 on the field of Old Turkish Literature. eHHY He was an expert in calligraphy and recognized as one of the greatest master in the theoretical and practical studies. He was specialized on Ta'lik especially in the area of writing Diwani, Diwani Jali and Rica. He has written many books in the subject also published many articles on scientific journals on Turkish Literature. Prof. Dr. Ali ALPARSLAN died in January 24, 2006. This article is contains information on the occasion of memorial panel on his written and assess facets of his calligraphic studies. The presentation and discussion was held at the Fatih Sultan Mehmet Foundation University Faculty of Fine Arts in İstanbul.

Keywords: Calligraphy, Calligrapher, Ali Alparslan, Ta'lik Calligraphy, Art of Islam

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi, İstanbul/Türkiye, mserin@29mayis.edu.tr

1 Bu metin 24.01.2013 yılında FSM Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde düzenlenen Prof. Dr. Ali Alpaslan'ı Anma Toplantısı'nda sunulmuştur.

İslâm terbiyesinde hoca, anne ve babadan sonra saygıya lâyık en değerli varlığımızdır. Nesiller onun eseridir. Hoca, sahip olduğu bütün bilgi ve hünerini hiç karşılık beklemeden talebesine aktaran ve onu bir hizmet eri olarak yetiştirip topluma hediye edendir. Bu nedenle hocanın hayâtını, eserlerini, tarzını, hâtıralarını dâima canlı tutmak başta gelen görevlerimiz arasında olmalıdır. Bir vefa borcunun ifâsı olarak gördüğüm Ali Alparıslan Hoca'yı anma gününü tertip eden sayın Dekanımız Hüsrev Subaşı ve arkadaşlarını bu anlayışlarından dolayı candan kutluyor, kendilerine teşekkür ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu program içinde bize ayrılan zaman diliminde Ali Alparıslan Hoca'nın hat sanatı yönüyle öne çıkan bazı özellikleri üzerinde durmak istiyorum.

Cumhûriyet döneminde *Şeyhu'l-hattatîn* vasfını kazanmış, hat sanatının önde gelen temsilcilerinden olan Ali Bey, İstanbul'un edebiyat, fikir ve sanat çevrelerinin bir mücevher gibi işleyip yetiştirdiği âlim ve hattat bir İstanbul beyefendisidir.

Cumhûriyet döneminde Ali Hoca'nın hat sanatlarında üstlendiği ve başarıyla yürüttüğü târihî görevinin önemini daha iyi kavramak için hat sanatının yakın geçmişine kısaca temas etmek gerekir. Hat ve hattatlık XIX ve XX. yüzyıllarda altın çağına ulaşmışken, Tanzimat'tan Cumhuriyet dönemini de içine alan sosyal ve kültürel alanda yaşanan buhranlar, ekonomik çöküş ve matbaanın yaygınlaşması gibi etkenlerle, ideolojik baskılar sonucu eski görkemini kaybetmeye yüz tutmuştur. Özellikle Tanzimat'tan sonra tekrarlanan inkılâplar ve medeniyet değiştirme çabaları, Osmanlı toplumunda Cumhuriyet dönemini de içine alan kültür ve sanat buhranlarına ve çekişmelerine neden olmuştur. Kendi kültür ve sanatını reddeden farklı bir zihniyet ortaya çıkmış, toplumda bir medeniyetten diğer bir medeniyete geçişin yarattığı bu iç sıkıntı ve buhranlar sonucu tezhip, minyatür, cilt gibi İslâm sanatları Batı'nın etki ve baskısıyla klasik değerlerini kaybederek yozlaşmıştır. Yalnız hat sanatları üstatların uyguladığı geleneksel ve disiplinli meşk sistemiyle, toplumun sağlam iç bünyesinde nispeten tarihten gelen güçlü varlığını devam ettirmiştir.

Hat sanatında yaşanan bu çöküşü önlemek, eski revnâkına tekrar kavuşturmak amacıyla 1914'te İstanbul'da "Medresetü'l-Hattatîn" adıyla bir mektep kurulmuştur. Bu müessese Cumhuriyet döneminde de Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde değişik isimlerle, ideolojik ve siyasî baskılara rağmen, günümüze kadar devam etmiştir.

Geleneksel İslâm sanatlarının, yozlaşmadan Cumhuriyet dönemine ulaşmasında rol oynayan sanatkarlar bu kurumda yetişen ve ekserisi Sâmi Efendi ekolünün önde gelen üstatlarıdır. Hulûsî Efendi, Necmeddin Okyay, Kâmil Akdik, İsmail Hakkı, Beşiktaşlı Nûri, Şeyh Aziz Efendi, Macid Ayrıl, Süheyl Ünver, Hamid Aytaç ve Kemal Batanay gibi kahraman âbide şahsiyetler, yazı devriminden sonra her biri kendi ihtisas alanında aklâm-ı sitte, celf ve ta'lik yazılarında,

her türlü maddî sıkıntı ve manevî baskılar içinde bilgi ve hünerlerini yeni yetişen nesillere büyük bir özveriyle aktarmaya ve öğretmeye gayret etmişlerdir. Bu üstatlar hat sanatının geleceği için bütün İslâm dünyasında da sağlam bir temel oluşturmuş, hat sanatında yaşanan çöküşü önlemişlerdir.

İslâm sanatlarına olan derin bilgi, tecrübe ve hüneriyle Osmanlı ta'lik yazı ekolünü Türkiye Cumhuriyeti döneminde en iyi şekilde temsil eden Necmeddin Okyay, Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve evinde verdiği derslerle hat sanatını genç kuşaklara aktarma yolunda büyük çaba göstermiştir. Necmeddin Hoca'nın özenle yetiştirip gelecek için hazırladığı talebeleri arasında Ali Alparslan ve Uğur Derman hocalarımız akademik çalışmaları, yayınları ve talebeleriyle bu alanda çok kuvvetli bir damar oluşturmuşlardır.

Ali Alparslan Hoca, lise yıllarında ilgi duyduğu ve sevdalısı olduğu hat sanatını öğrenmek üzere Necmeddin Hoca'ya mürâcaat ettiğinde, Necmeddin Efendi: "Evlâdım ben ta'likçiyim, ta'lik yazı çok emek isteyen hem de zor bir yazıdır; amma sen ta'lik yaz, sülûs ve nesih yazan çok" der. Ali Alparslan Hoca, bu tavsiyeye uyarak 1943 Haziranında başladığı ta'lik meşklerini ve eğitimini 1947 Hazeranında tamamlayarak İzinâmesini (İcâzetnamesini) almıştır. Necmeddin Hoca, talebesinin bu başarısına işaretle bir mecliste: "*Ali icâzeti hakkıyla aldı. Azmiyle, aşkıyla, terbiyesiyle bunu haketti*" dediği söylenir. Necmeddin Efendi, Ali Hoca için "*Ali'nin eli son derece sağlam ve harfleri pürüzsüz olarak çıkarmaktadır*" demiş; talebesinden övgüyle bahsetmiştir. Cumhuriyet döneminde ananevî usûlde ta'lik yazıda ilk icâzet alan Ali Hoca olmalıdır. Böylece Ali Hoca, Sami Efendi'den gelen güçlü damarı devam ettirmiş, temsil etmiştir.

Ali Hoca, Osmanlı ta'lik ve celi ta'lik ekolünün Türkiye'de güçlü bir temsilcisi olduğu gibi, divânî ve celi divânî, rik'a yazı üslûplarının da yegâne temsilcisidir. Bu yazıları âdeta yeniden diriltiren sanatkârdır. Bu yazıların klasik tarzı Ali Hoca'nın gayretiyle bugünlere aktarılmıştır.

Ali Hoca, divânî ve celi divânîyi, Necmeddin Hoca'yla istişâre edip iznini aldıktan sonra Halim Efendi'den meşk ederek (1958-1959) mezun olmuştur. Bu davranışıyla Ali Bey, hocasına olan hürmet ve sadakatini göstermiş, bize üstatların hassasiyetle üzerinde durduğu bir edep dersi vermiştir. Bir talebe meşk aldığı hocasından başka bir hocaya gitmek isterse önce hocasının rızasını alırdı. Genelde bu edebe, geleneğe riayet edilirdi. Eşik atlayan talebenin yazı öğreniminde feyzinin kesileceğine ve başarısız olacağına inanılırdı.

Ali Hoca, 1949-1952 yılları arasında İran'da yüksek lisans yaptığı yıllarda *Zerrin Hat* adlı üstatın ve İran'ın önde gelen hattatlarıyla görüşerek İran ta'lik, şikeste ve nesta'lik yazılarının inceliklerini de öğrendi; bilgi ve tecrübesini artırdı. Fakat benimsediği İstanbul üslûbunu asla terketmedi. Çalışmalarını bu yolda sürdürdü. Ta'lik'te Yesarîzâde, özellikle Sâmi Efendi ile talebeleri Hulusî

ve Necmeddin efendilerin yolundan ayrılmadı. Talebelerine de bu üstatları örnek almalarını öğütlerdi.

Eserleriyle sanat muhitlerinde tanınan Ali Bey, İbnülemin'in de dikkatini çekmiş, en genç hattat olarak, "Son Hattatlar" adlı eserinde yer almıştır. Ali Bey, İstanbul'da Emîn Barın'ın cilt ve yazı atölyesinde yapılan Perşembe Toplantıları'nın müdavimlerinden idi.

Ali Hoca, hayatı boyunca hattatlığı gelir getiren bir meslek olarak para için yapmadı. Sanatının nâmusunu korudu. Daha çok talebe yetiştirme yolunda gayret gösterdi. Üniversitede kapısı dâima açık, isteyene yazı öğretir, kendisinden yazı isteyenlerin arzusunu karşılıksız yerine getirirdi. Ta'lik, celi ta'lik, divânî yazı nevîlerinden kıt'a ve levha olarak pek çok eser yanında Ali Toy, Tahsin Kurt, Ali Rıza Özcan gibi hattatlık mesleğini başarıyla devam ettiren sanatkarlar yetiştirdi.

Ali Hoca'nın bugün özlemine çektiğimiz, kaybettiğimiz örnek hasletlerinden biri de yaratılıştan melek hasletli, mütevâzı ve çelebi-meşreb bir sanatkar olmasıydı. Hayatı boyunca öne çıkmayı sevmeyen, gösteriştan kaçınan, haset, gurur gibi kötü huylardan arınmış bir ruh haletine sahipti. "*Hat çizmekten ibaret değildir. Kültürüne vakıf olmak, ondan gıdalanmak gerekir*" derdi. Bir Müslüman sanatkâra yakışan da budur. Sanatkâr hüneriyle beraber mânevî terbiye görmüş, toplumun saygısını kazanmış örnek, velî insan olmalıdır.

Sanat ve bilim alanındaki çalışmaları ve hizmetleriyle hat sanatı târihinde ışıklı, silinmez izler bırakmış olan Ali Alparslan Hoca, yüksek ve ince bir medeniyete âit bütün güzelliklerin unutulmaya yüz tuttuğu, hatta sinsice milletin hâfıza ve vicdanından silinmeye çalışıldığı bir dönemde hat sanatının yeniden değer kazanmasında çok önemli târihî bir rol oynamıştır. Mâzi ile günümüz arasındaki bağları sağlam kurarak hat sanatının gelecek zamanlar içinde de devamını sağlamış, nûr harflerini zulmetten nûra çıkarmıştır.

Aziz Hocam,

Senin, menfaatsiz dostluğunu, yakınlığını bütün sıcaklığı ile içimde dâima hissediyorum.

Sen güzide talebe ve eserlerinle aramızda yaşıyorsun. Seni minnet, şükran ve rahmetle anıyoruz.

Kaynakça

- Göze, Ergun, “Tilmiz-i Necmeddin”, *Tercüman*, İstanbul 27 Ocak 2006.
İbnülemin, *Son Hattatlar*
İÜ Edebiyat Fakültesi Arşivi, Talebe Dosyası Gömleği, nr. 3208
İÜ Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı Arşivi, Dosya nr. 4102-263;
Ortaylı, İlber, “Hattat Hocanın Ölümü”, *Milliyet-Pazar*, İstanbul 29 Ocak 2006;
Pala, İskender, “Hocam Ali Alparslan”, *Zaman*, İstanbul 26 Ocak 2006;
Rado, Şevket, *Türk hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 275;
Serin, Muhittin, “Vefeyât: Hattat Ali Alparslan”, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sayı 16, 2006, s. 287-293.
Uçman, Abdullah, “Bir Zarif İnsan: Üstad Ali Alparslan”, *Türk Edebiyatı*, sayı 389, 2006, s. 41-45;

Ekler

